

تحلیل روند حساب تولید استان گلستان طی دوره‌ی زمانی ده‌ساله (۱۳۸۳-۱۳۹۲)

محمد دودانگی، محمدرضا حنفی و عفت هادی

مقدمه

بررسی روند ده‌ساله‌ی ارزش افزوده‌ی استان طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۲ در بین ۱۵ رشته فعالیت، نشان می‌دهد بالاترین ارزش افزوده متعلق به بخش کشاورزی، شکار و جنگلداری (۶۳۲۲ میلیارد ریال) با سهمی معادل ۲۹/۸۵ درصد از محصول ناخالص داخلی بوده است. سایر بخش‌های اقتصادی از جمله بخش عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها، بخش مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار و بخش ساختمان به ترتیب با سهمی معادل ۲۰/۲۱، ۹/۷۸ و ۷/۷۸ درصد از محصول ناخالص داخلی رتبه‌های دوم، سوم و چهارم را به خود اختصاص داده‌اند. در سال ۱۳۹۲ در بین ۱۵ رشته فعالیت، بالاترین ارزش افزوده متعلق به بخش کشاورزی، شکار و جنگلداری (۳۵۹۵۶ میلیارد ریال) با سهمی معادل ۲۷/۸۷ درصد از محصول ناخالص داخلی بوده است، سایر بخش‌های اقتصادی از جمله بخش عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها، بخش مستغلات، کرایه

و خدمات کسب و کار و بخش صنعت به ترتیب با سهمی معادل ۱۵/۶۴، ۱۰/۶۷ و ۷/۱۱ درصد از محصول ناخالص داخلی رتبه‌های دوم، سوم و چهارم را به خود اختصاص داده‌اند. به لحاظ شاخص مزیت نسبی آشکارشده (RCA)، جایگاه این بخش در کشور در سال ۱۳۸۳ رتبه‌ی ۱۰ بوده که در سال ۱۳۹۲ به رتبه‌ی ۷ تنزل یافته است. محاسبه‌ی حساب‌های منطقه‌ای مهم‌ترین ابزار برای مدیران، برنامه‌ریزان و تحلیل‌گران اقتصادی، در برنامه‌ریزی‌ها، سیاست‌گذاری‌ها، تحلیل‌ها و تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌گردد. بر این اساس حساب تولید اقتصادی به سه روش درآمد، مخارج نهایی و ارزش افزوده محاسبه می‌شود. در این راستا از سال ۱۳۷۹، محصول ناخالص داخلی (GDP) استان گلستان با روش ارزش افزوده (Ad) بر اساس دستورالعمل مرکز آمار ایران محاسبه گردیده است.

این گزارش به بررسی سری زمانی حساب‌های منطقه‌ای استان به قیمت‌های جاری از سال ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۲ که شامل ارزش افزوده، ستانده، مصرف واسطه و مزیت نسبی رشته فعالیت‌های اقتصادی در سطح بخش‌های عمده، برای ۴ بخش و ۱۵ رشته فعالیت اقتصادی و محصول ناخالص داخلی استان و مقایسه‌ی آن با سطح کشور می‌پردازد و سعی دارد جایگاه استان در سطح کشور را مورد بررسی و تحلیل قرار دهد.

بررسی محصول ناخالص داخلی استان گلستان

استان گلستان با جمعیت حدود ۱,۸۳۹,۰۰۰ نفر در سال ۱۳۹۲ حدود ۲/۳۹ درصد از جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۲، محصول ناخالص داخلی استان (GDP) به قیمت بازار برابر با ۱۲۸۹۹۰۷ میلیارد ریال بوده است. در شاخص محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار، سهم استان به کشور برابر با ۱/۲۸ درصد و از طرفی به لحاظ جمعیتی سهم

محمد دودانگی، دکترای اقتصاد و معاون آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گلستان است.

محمدرضا حنفی، کارشناس ارشد حفاظت محیط زیست و رئیس گروه حساب‌های منطقه‌ای سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گلستان است.

عفت هادی، دانشجوی کارشناسی مدیریت دولتی و کمک کارشناس حساب‌های منطقه‌ای سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گلستان است.

جدول ۱- روند ارزش افزوده و محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار و جمعیت استان گلستان طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲

شرح	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳
ارزش افزوده (میلیارد ریال)	۹۹۹۶۳۸۷	۷۵۲۵۸۲	۶۲۷۴۴۰۴	۴۷۹۵۷۵۳	۳۸۶۳۴۰۰	۳۶۴۰۰۳۹	۳۰۴۴۰۵۴	۲۳۸۶۰۱۶	۱۹۴۵۲۱۹	۱۵۴۵۹۸۱
محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار (میلیارد ریال)	۱۰۰۴۹۰۸۷۶	۷۴۴۰۸۰۱۸	۶۳۳۹۶۲۱۶	۴۸۵۵۸۶۲۳	۳۸۹۴۲۲۳۸	۳۶۵۵۱۹۵۵	۳۰۷۲۶۱۵۴	۲۳۸۲۶۷۸۸	۱۹۴۱۱۸۷۶	۱۵۵۴۸۱۰۹
سرنانه محصول ناخالص داخلی (میلیارد ریال)	۱۲۸۹۹۰۷	۹۱۷۳۸۹	۷۱۹۷۰۹	۵۷۸۲۰۲	۵۰۹۴۴۰	۴۴۵۳۹۹	۳۷۱۹۵۳	۲۸۷۴۹۱	۲۴۶۶۲۱	۲۱۱۸۱۶
برای هر فرد (هزار ریال)	۷۰۱۴۲	۵۰۷۴۱	۴۰۵۰۱	۳۳۱۶۱	۲۹۷۷۵	۲۶۵۲۸	۲۲۵۷۴	۱۷۷۶۶	۱۵۴۵۱	۱۳۴۴۴
جمعیت (نفر)	۷۶۹۴۲۰۰۰	۷۶۰۳۸۰۰۰	۷۵۱۴۹۶۶۹	۷۴۱۵۳۳۷۷	۷۳۱۹۶۴۲۴	۷۲۲۶۶۲۱۹	۷۱۳۶۶۱۸۹	۷۰۴۹۵۷۸۲	۶۹۳۹۰۴۰۵	۶۸۳۴۴۷۳۰
سهام استان گلستان در محصول ناخالص داخلی کشور	۱۸۳۹۰۰۰	۱۸۰۸۰۰۰	۱۷۷۷۰۱۴	۱۷۴۴۶۲۵	۱۷۱۰۹۵۵	۱۶۷۸۹۸۶	۱۶۴۷۷۰۲	۱۶۱۷۰۸۷	۱۵۹۶۱۵۱	۱۵۷۶۷۱۵
سهام استان گلستان در جمعیت کشور	۲/۳۹	۲/۳۸	۲/۳۶	۲/۳۵	۲/۳۴	۲/۳۲	۲/۳۱	۲/۲۹	۲/۳۰	۲/۳۱
رتبه‌ی استان گلستان در محصول ناخالص داخلی	۲۲	۲۲	۲۱	۲۲	۱۹	۱۹	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷
رتبه‌ی سرنانه‌ی محصول ناخالص داخلی استان گلستان در کشور	۲۷	۲۸	۳۰	۲۷	۲۶	۲۶	۲۴	۲۵	۲۰	۲۰

مأخذ داده‌ها: نتایج حساب منطقه‌ای (مرکز آمار ایران)

استان ۲۳۹ درصد می‌باشد. این موضوع بیانگر پایین بودن سهم استان از تولید ناخالص داخلی در مقایسه با شاخص سهم جمعیت است. در شاخص سرنانه‌ی GDP، سرنانه‌ی هر گلستانی در سال ۱۳۹۲ برابر با ۷۰۱۴۲ هزار ریال و در کشور معادل ۱۳۰۶۰۶ هزار ریال است. مشاهده می‌گردد هر گلستانی تنها حدود نیمی از سرنانه‌ی ناخالص داخلی (GDP) هر ایرانی را به خود اختصاص داده است. همچنین رتبه‌ی استان در این سال در بین ۳۱ استان در جایگاه ۲۲ بوده است که لازم است تقویت زیرساخت‌های بخش‌های مهم اقتصادی و با بهره‌مندی از مزیت نسبی بالا و برنامه‌ریزی مناسب توسط دولت محترم نسبت به کاهش فاصله‌ی بین استان با کشور اقدام نمود (جدول ۱).

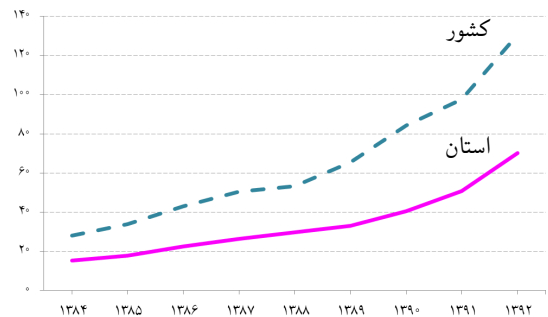
◎ مهم‌ترین یافته‌های درآمد سرنانه‌ی استان و مقایسه‌ی آن با کشور

استان گلستان در سال ۱۳۹۲ با دارا بودن ۱۲۸۹۹۱ میلیارد ریال محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)، فقط ۱/۲۸ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده است. سرنانه محصول ناخالص داخلی در استان به ازای هر نفر ۷۰۱۴۲ هزار ریال و در کل کشور ۱۳۰۶۰۶ هزار ریال می‌باشد. این رقم در تمامی سال‌های (۱۳۸۳ الی ۱۳۹۲) کمتر از سرنانه‌ی محصول ناخالص داخلی کشور می‌باشد. در این شاخص افزایش شکاف موجود بین استان و کشور مشاهده می‌گردد که سرنانه‌ی درآمدی استان و کشور، توزیع نابرابر و اثرگذار بر سطح نابرابری جهت اعمال سیاست‌های اقتصادی خردمندان در راستای متعادل نمودن درآمد می‌باشد که یکی از دلایل آن، تمرکز پس‌انداز و کلیه‌ی امکانات در سطوح کشوری (از جمله فرایند صنعتی بودن و اشتغال بالا) است (شکل ۱).

شرح فعالیت	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲
سرانه بخش کشاورزی	گلستان	۴۲۰۷	۴۳۹۰	۵۶۹۱	۶۰۷۳	۶۷۲۱	۷۵۰۲	۸۱۳۱	۱۲۸۹۱	۲۰۰۵۸
	کشور	۲۴۸۵	۲۹۸۰	۳۶۷۴	۴۰۰۱	۴۷۹۶	۵۵۳۷	۶۷۴۸	۱۰۲۹۱	۱۶۴۱۹
سرانه بخش صنعت و معدن	گلستان	۶۸۹	۹۵۶	۱۰۷۸	۱۸۰۱	۱۶۶۸	۲۰۴۱	۲۹۶۲	۴۱۱۴	۵۲۹۹
	کشور	۷۴۹۲	۹۸۳۲	۱۱۶۳۳	۱۵۰۲۰	۱۶۱۶۸	۱۸۹۲۴	۲۵۶۵۵	۳۴۵۱۰	۳۳۴۵۷
سرانه بخش ساختمان	گلستان	۱۱۲۹	۱۱۳۲	۱۳۴۴	۲۰۰۲	۲۸۵۶	۳۷۶۲	۵۲۲۳	۵۰۸۱	۸۰۲۰
	کشور	۱۴۹۰	۱۹۶۰	۲۴۹۸	۳۴۱۴	۵۰۷۱	۷۱۵۷	۱۰۲۶۹	۱۱۸۳۳	۱۶۰۰۰
سرانه بخش خدمات	گلستان	۷۴۲۰	۹۱۹۲	۱۰۹۸۰	۱۳۲۱۸	۱۵۸۸۷	۱۹۳۲۷	۲۳۶۲۱	۲۸۰۷۵	۳۶۲۹۷
	کشور	۱۱۴۸۶	۱۳۷۵۶	۱۶۷۳۵	۲۰۵۴۶	۲۵۵۷۰	۳۳۰۵۲	۴۰۷۲۰	۵۰۰۶۲	۶۴۰۴۶

مأخذ داده‌ها: نتایج حساب منطقه‌ای (مرکز آمار ایران)

شکل ۱- شکاف بین سرانه‌ی تولید ناخالص داخلی استان و کشور طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲

مأخذ داده‌ها: نتایج حساب منطقه‌ای (مرکز آمار ایران)

● ارزش افزوده‌ی بخش‌های مهم اقتصادی استان گلستان

ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری

همان‌گونه که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، در سال ۱۳۹۲ استان گلستان با سهم ۲/۹۲ درصدی از ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی کل کشور در رتبه‌ی شانزدهم جای گرفته است.

ارزش افزوده‌ی این بخش در استان از روند افزایشی برخوردار بوده است. به طوری که از ارزش افزوده‌ی ۶۴۸۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ به ۳۶۸۸۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۲ رسیده است (جدول ۴). سهم بالای استان در تولید این بخش به خاطر مزیت نسبی استان در تولید محصولات کشاورزی، سطح زیر کشت بالای بسیاری از محصولات کشاورزی و داشتن سهمی ارزنده در تولید محصولات زراعی و باغی و مقادیر قابل توجهی از تولیدات دامی و شیلاتی و فراورده‌های جنگلی در اقتصاد منطقه‌ای و ملی (تولید دانه‌های روغنی رتبه‌ی اول، شلتوک رتبه‌ی چهارم، تولید پنبه رتبه‌ی چهارم، تولید سویا رتبه‌ی نخست، تولید کلزا رتبه‌ی دوم، تولید محصولات صنعتی رتبه‌ی ششم، ۴۳/۵۸ درصد خاویار، ۴۱ درصد ماهیان خاویاری، ۴ درصد شیر خام، رتبه‌ی دهم در تولیدات نباتات

بدین منظور اتخاذ استراتژی‌های مناسبی در سال‌های آینده از اهمیت بسیار زیادی برخوردار خواهد بود، بنا بر این با بهره‌گیری از توانمندی‌های استان در بخش‌های مختلف اقتصادی و با اصلاح زیرساخت‌های موجود در این بخش‌ها، امکان برنامه‌ریزی مناسب برای ایجاد ارزش افزوده‌ی بیشتر و تحقق هدف رشد اقتصادی پایدار در استان مهیا می‌گردد.

♦ در سال ۱۳۹۲ محصول ناخالص داخلی استان با نفت به قیمت بازار (مبلغ ۱۲۸۹۹۱ میلیارد ریال) و رتبه‌ی استان در محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار ۲۲ بوده و سهم استان ۱/۳ می‌باشد (جدول ۱).

♦ استان گلستان با ۳۵۹۵۵/۷ میلیارد ریال ارزش افزوده در بخش کشاورزی، دامداری، شکار، جنگلداری بین ۳۱ استان در رده‌ی سیزدهم و سهم آن از کشور معادل ۲/۹۴ درصد می‌باشد.

♦ نسبت سرانه‌ی محصول ناخالص داخلی استان به کشور در سال ۱۳۸۳ برابر ۵۹ درصد و این شاخص بعد از گذشت ده سال به ۵۴ درصد رسیده است. یعنی در سال ۱۳۹۲ هر گلستانی، تنها نیمی از درآمد متوسط هر ایرانی را دارا بوده است (جدول ۱).

جدول ۳- ارزش افزوده بخش کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری استان گلستان و کشور (به قیمت جاری) طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ (میلیارد ریال - درصد)

شرح فعالیت‌ها	سال	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲
ارزش افزوده کشور		۱۴۷۰۸۷/۱	۱۷۲۴۱۴۰	۱۷۲۴۱۴۰	۲۱۰۰۹۵/۲۰	۲۶۲۱۶۸/۲۰	۲۸۸۹۷۹/۶	۳۵۰۴۱۶/۵۰	۴۱۰۲۱۶/۹۰	۴۹۸۱۶۵/۱۰	۵۷۳۵۶۱/۲۰	۱۲۶۳۳۹۷/۰
ارزش افزوده گلستان		۶۳۸۲/۹	۶۷۱۴۲/۰	۶۷۱۴۲/۰	۷۰۹۹/۲۰	۹۳۳۷/۵۰	۱۰۱۷۶/۹۰	۱۲۱۵۱/۸۰	۱۳۰۴۶/۲۰	۱۴۳۱۷/۵۰	۲۳۳۲۶/۰	۳۶۸۸۷/۰۰
سهم در ارزش افزوده استان		۳۰/۸۰	۳۷/۱۶	۳۷/۱۶	۳۳/۶۸	۳۵/۵۰	۳۴/۷	۲۳/۶۵	۲۲/۱۳	۲۰/۵۹	۲۶/۲۰	۲۸/۷۹
سهم استان در ارزش افزوده کشور		۴/۴۱	۳/۸۹	۳/۸۹	۳/۳۸	۳/۵۸	۳/۵۲	۳/۴۷	۳/۸۸	۳/۸۷	۲/۹۸	۲/۹۲
رتبه‌ی استان در کشور		۸	۱۰	۱۰	۱۰	۱۱	۱۱	۱۲	۱۱	۱۳	۱۳	۱۳

مأخذ داده‌ها: نتایج حساب منطقه‌ای (مرکز آمار ایران).

جدول ۴- ارزش افزوده بخش عمده فعالیت اقتصادی استان گلستان (به قیمت جاری) طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ (میلیارد ریال)

رتبه	شرح فعالیت	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲
۱	کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری	۶۴۸۳/۹	۶۷۱۴/۲	۷۰۹۹/۲	۹۳۷/۵	۱۰۱۷۶/۹	۱۲۱۵/۸	۱۳۰۴۶/۲	۱۴۳۱/۷	۲۳۳۲/۴	۳۶۸۸/۷
۲	صنعت و معدن	۱۰۸۶/۷	۱۵۲۶/۳	۱۷۴۲/۶	۲۲۵۸/۳	۳۰۳۷/۳	۲۷۷۶/۰	۳۵۱۳/۵	۵۳۱/۱	۷۵۰/۷۸	۹۷۵/۰
۳	ساخت‌های	۱۷۷۹/۸	۱۸۰۶/۱	۲۱۷۳/۸	۳۲۹/۸	۴۶۳/۵	۴۹۱۵/۶	۶۳۷/۶	۸۹۹/۵	۷۹۱/۲	۱۴۷۴/۳
۴	خدمات	۱۱۶۹۹/۴	۱۲۶۷۲/۶	۱۷۵۵/۲	۲۱۷۳۹/۳	۲۶۶۳۳/۹	۳۱۵۴۰/۱	۳۶۰۱۸/۹	۴۰۹۹۳/۹	۵۰۲۶۳/۴	۶۶۷۵۰/۵
جمع		۲۱۰۴۹/۸	۲۴۷۱۹/۲	۲۸۷۷۰/۷	۳۶۳۳/۲	۴۴۳۱/۷	۵۱۳۸۱/۵	۵۸۹۵۱/۱	۶۹۵۳۹/۰	۸۹۰۰۸/۰	۱۲۸۱۳۰/۹

مأخذ داده‌ها: نتایج حساب منطقه‌ای (مرکز آمار ایران)

علوفه‌ای، رتبه‌ی نهم تولیدات زراعی و ۲۱ درصد در تولید فراورده‌های جنگلی کشور) می‌باشد.

جمع بندی

استان گلستان با توجه به تمام رشته فعالیت‌ها و لحاظ نمودن سهم ارزش افزوده آن‌ها در تولید ناخالص داخلی کشور، رتبه‌ی بیست و دوم را به خود اختصاص داده است. این رتبه با توجه به عدم برخورداری از مواهبی چون نفت و گاز که ۱۰/۱۹ درصد ارزش افزوده‌ی کشور را در سال ۱۳۹۲ تشکیل می‌داده و همچنین عدم وجود فرصت کافی برای سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت و زیربنایی، مناسب به نظر می‌رسد.

منابع

- [۱] حساب‌های ملی ایران- حساب‌های منطقه‌ای (حساب تولید استان‌های کشور) مرکز آمار ایران ۱۳۷۹-۱۳۸۰
- [۲] نتایج حساب‌های منطقه‌ای استان‌های کشور سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲.
- [۳] گزارش اقتصادی- اجتماعی استان گلستان سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲.
- [۴] آمارنامه‌ی جهاد کشاورزی استان گلستان